

gare: „Cred că bufonul de astăzi este un tip care, nemaiputând fi bufonul regelui, este bufonul propriei sale conștiințe. Ei ascund sub veselia benignă o mare pată de cerneală otrăvită. Un întuneric... Sînt periculoși fiindcă nu cred nici în propria lor ticăloșie, nu cred nici în rău; adică, sistemul lor de adaptabilitate față de cotloanele timpului, ale istoriei, foșgăiala lor, ține mai degrabă nu de retardare, ci de o ascuțire a inteligenței care nu crede în propria inteligență. Fiindcă inteligența ar trebui să deschidă ferestre, să aducă binele. Ei sînt ca un fel de insecte care se multiplcă și a căror solidaritate e în războiul dintre ele și în neputința de a respira aer curat... E o solidaritate ticăloasă. a ticăloșiei“...

Partea din interviu care se ocupă de problema resurecției contemporane a tragediei, „vărsarea“ grotescului în tragic, sau de dimensiunea grotescă a tragicului, de tehnica potențării cu grotesc, constituie, după părerea noastră, o contribuție incontestabilă a scriitorului la dezvoltarea esteticii teatrale. Cît privește conștiința pe care autorul o are cu privire la valoarea operei sale dramaturgice, ea ni se pare a fi pe deplin justificată. Dumitru Radu Popescu ni se dezvăluie într-o perfectă stare de luciditate privind nivelul calitativ al literaturii universale pînă la zi, înotînd fără complexe în numeroasele ei riuri și torente, asumîndu-și-le cu seninătate la gurile care dau spre ocean. Farul său de critic nu este, în această imagine acvatică asupra literaturii mondiale, cu nimic mai prejos decît al exegeților consacrați ca atare. Valentin Silvestru a cîntărit cum se cuvine acest adevăr și tocmai de aceea, probabil, a dat **Convorbirii cu Dumitru Radu Popescu** statutul de studiu introductiv.

Acest prim volum de teatru comentat. întîiul din cele trei sau mai multe tomuri care vor apărea în cunoscuta colecție a Editurii „Eminescu“, dă posibilitatea cititorului să intre, prin niște porți cu stîlpi de marmură, în universul unui mare dramaturg, merit să se alăture celor mai de seamă repere literare europene.

Paul TUTUNGIU

Prin încheierea traducerii, de către Traian Diaconescu, a teatrului tragic senecan, avem în limba română opera integrală a dramaturgilor latini.

Tipărirea unor autori distanțați de epoca noastră prin milenii este întotdeauna un act cărturăresc care onorează cultura națională. Întreprinderea ar fi aproape imposibilă, dacă nu ar exista, ca puncte de referință, traduceri efectuate în limbile de circulație internațională. În asemenea împrejurări, talmăcirea cea mai recentă poate fi cea mai bună, dacă ține cont, ca în cazul de față, de edițiile franceză, germană, rusă etc. ale respectivelor texte.

Un volum din clasicul antichității este o operă tot atît de exigentă și de monumentală ca și un dicționar, cere erudiție și pasiunea muncii și ridică nivelul de civilizație al timpului în care apare, dacă este primit așa cum se cuvine.

Seneca rămîne în istorie nu atît ca dramaturg (grecii au zvrilit în planul al doilea pe toți dramaturgii de alte neamuri din antichitate), ci mai cu seamă ca filosof și ca personaj-personalitate. Dacă teatrul său are modele și este o sursă de inspirație pentru milenii următoare de cultură, Seneca-omul rămîne un splendid exemplar al speciei noastre, cu care ne mîndrim fără a fi tentați să-l imităm; el își păstrează, ca să spunem așa, o măreție necontagioasă.

Filosofia lui Seneca, a cărei traducere în „Biblioteca pentru toți“ a fost inițiată cu trei ani în urmă, îmbină pragmatismul cu bunul-simț și se adresează conștiințelor noastre mai incitant decît teatrul său, elaborat în versuri și care are printre obiective să facă accesibilă simțirii romane înălțimea spirituală elină. Dacă între textele filosofice întîlnim unele intitulate: „Înțeleptul nu e supus vătămării“ sau „Să întîmpinăm netulburat încercările vieții“ etc., care s-ar cuveni să ne scutească de rătăcirile Indice, ne-europene, depărtate deci de structura sufletelor noastre, piesele incluse în volumul II de tragedii: **Hercule scos din minți**, **Trolenele**, **Hercule pe muntele Oeta** și **Fenicienele**, respectă toate exigențele genului.

Din Fenicienele s-au păstrat numai 664 de versuri care permit, și în acest caz, o recunoaștere a modului în care autorul latin se exprimă ca dramaturg.

Ultimul vers al tragediei, replica lui Eteocles: „Cu orice preț domnia nu e

de-ajuns plătită", prin greutatea sa deosebită în pagină și, desigur, și pe scenă, face piesa reprezentabilă cu succes, chiar dacă finalul lui Seneca, precum și numeroase pasaje, nu s-au păstrat pînă în zilele noastre. Această concluzie, care a înaripat voința multor Caesar, scoate tragedia de sub puterea de decizie a zeilor și redă unor oameni excepționali dimensiunile lor reale.

Notele și comentariile lui Traian Diaconescu sînt lapidare, exacte și pe deplin lămuritoare, ușurînd înțelegerea unor texte compuse pentru lumea de acum două mii de ani. Seneca rămîne în conștiința noastră ca autor care scria pentru contemporanii săi, adresîndu-se eternului omenesc din ei și fiind astfel permanent actual, fără să fi urmărit nici o clipă să se adreseze posterității. Lecția sa pentru

tinerii autori contemporani grăbiți să se adreseze direct posterității întregeste cu noi valențe o creație perfect împlinită, din care colții timpului n-au reușit să smulgă decît fizic — slove. Ceea ce a rămas permite reconstituirea personalității unui gînditor artist care a trăit într-o epocă extrem de agitată, ce n-a reușit decît să-l constrîngă să moară ca un înțelept, în al 65-lea an al erei noastre.

Publicînd acest al doilea și ultim volum al tragediilor lui Seneca, Editura „Univers” ne dovedește că și în condițiile în care teatrul „apare” rar, alegerea autorilor și a pieselor de tipărit poate asigura celui mai elevat public o stare sufletească de continuă sărbătoare intelectuală.

Mihai NEAGU BASARAB

NOTE

Pentru Mihail Sorbul

Sub un titlu cuprinzător, *Preocupări de teatru*, D. Ivănescu, adună între copertile unui volum tipărit în editura Junimea din Iași scrierile atît de puțin știute ale dramaturgului și publicistului teatral Mihail Sadoveanu.

Directorul Naționalului ieșean (1910—1919), mentorul revistei *Teatrul* (1912—1913), serilor preocupat de subiecte pentru scenă trase din

viața provincială, clasicul nostru prozator și-a dorit dramatizată o carte din anii impetuoasei sale consacrări, *Neamul Șoimăreștilor*.

Roman istoric cu nume roase și dinamice planuri narrative, *Neamul Șoimăreștilor* este adaptat pentru scenă de autor în colaborare cu Mihail Sorbul. „A fost o colaborare efectivă — declară Sorbul în *Rampa* imediat după premiera bucureșteană din 14 sept. 1934 — rolul meu fiind oarecum de specialist, de om de teatru, ocupîndu-mă îndeosebi de desfășurarea acțiunii, adică de construcția propriuzisă a piesei”. Această mărturie certifică deplin statutul de coautor al lui M. Sorbul. De altfel, sub

dublă semnătură a și apărut piesa în ediția principă din revista *Manuscriptum*, nr. 2/1978.

Acum, în volumul amintit, textul este atribuit doar lui Sadoveanu și stă alături de piesele sale originale. Flăsc ar fi fost ca dramatizarea *Neamului Șoimăreștilor* să figureze la finele volumului, sub dublă paternitate.

Și încă ceva: artistul emerit N. Brancuș, prezent acum 52 de ani în distribuția *Neamului Șoimăreștilor*, ne-a vorbit despre rolul efectiv al lui M. Sorbul în elaborarea piesei și în desfășurarea repetițiilor. Și ne-a autorizat să precizăm acest lucru.

I. N.